

Nr 423.

Av herr **Pehrsson** i Göteborg, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt vid högre folkskolor.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 180 föreslås som tillfällig löneförbättring för lärare vid högre folkskolor:

åt ordinarie manlig ämneslärare	kronor 360,
» » kvinnlig »	» 300,
» e. o. och vikarierande manlig ämneslärare	» 300,
» e. o. » » kvinnlig »	» 275.

Hänsyn har därvid icke tagits till dyrortsgrupperingen. Departementschefen motiverar detta på följande sätt:

»I fråga om högre folkskolans lärare har jag icke ansett mig böra räkna med olika belopp å olika dyrorter. Någon sådan differentiering finnes ej för lärare vid kommunala mellanskolor, med vilka lärare högre folkskolans lärare ofta bruka jämföras.»

I fortsättningen erinrar departementschefen om »att jämlikt riksdagens beslut från och med budgetåret 1925/1926 tillfällig löneförbättring utgår till lärare vid kommunala mellanskolor med 600 kr. till ordinarie manlig ämneslärare och med 500 kr. till ordinarie kvinnlig ämneslärare».

Det skulle förefallit följdriktigt, om departementschefens tankegång, som utgår från likställigheten mellan högre folkskolan och kommunala mellanskolan, hade utmynnat i ett förslag att fixera den tillfälliga löneförbättringen för högre folkskolan till samma belopp, som gälla för kommunala mellanskolan, möjligen med den inskränkningen, att den allmänna högre folkskolan finge nöja sig med mindre belopp. Den skillnad, som otvivelaktigt förefinnes mellan allmän och yrkesbestämd högre folkskola, påpekas nämligen av departementschefen själv genom följande yttrande:

»Även om vissa skäl kunna tala för att lärarna vid de yrkesbestämda högre folkskolorna skulle tillerkännas något högre avlöningsförbättring än lärarna vid de allmänna högre folkskolorna, har jag ej ansett mig i föreliggande förslag böra göra någon åtskillnad mellan nämnda lärargrupper.»

De skäl, som tala för ett fullständigt likställande av den yrkesbestämda högre folkskolans och den kommunala mellanskolans lärare, äro i korthet följande:

1. För anställning som ordinarie ämneslärare vid båda dessa skoluttyper fordras adjunktskompetens (Stadgan för högre folkskolor 1918, § 42, mom. 5 och stadgan för kommunala mellanskolor 1918, § 55, mom. 5) med den skärpningen beträffande yrkesbestämda högre folkskolor, att vid dessa skolor lärarnas kompetens i varje särskilt fall skall prövas av skolöverstyrelsen (Stadgan för högre folkskolor, § 44, mom. 3). Adjunktskompetens eller av Kungl. Maj:t utfärdad s. k. behörighet medför sålunda icke automatisk kompetens för ordinarie anställning vid yrkesbestämd högre folkskola.

2. Grundlönen har ursprungligen fastställts att vara lika för båda lärarkategorierna, nämligen 3,100 kr. för ordinarie manlig ämneslärare vid yrkesbestämd högre folkskola (Kungl. kungörelse den 16 september 1918 (nr 759) angående avlöning åt lärare vid högre folkskola, § 2) för 36 veckors tjänstgöring per läsår och 22—26 timmars skyldighetstjänstgöring per vecka (Stadgan för högre folkskolor §§ 25 och 60), samt 3,300 kr. för ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola (Kungl. kungörelse den 19 nov. 1918 (nr 927) angående avlöning åt lärare vid kommunal mellanskola, § 1) för 38 veckors tjänstgöring per läsår och 24—28 timmars skyldighetstjänstgöring per vecka (Stadgan för kommunala mellanskolor §§ 24 och 75). I kungl. prop. nr 260 (1918), sid. 363, 368, 369, framhålles, att ifrågavarande bägge lärarkategorier principiellt sett böra i avlöningshänseende likställas.

Ären närmast efter det statliga erkännandet av dessa båda skoluttyper genomgick den kommunala mellanskolan en stormande utveckling, medan den yrkesbestämda högre folkskolan, såsom varande en helt ny skoluttyp, endast långsamt och trevande växte fram.

När inom kort av kommunala mellanskolans vänner och gynnare krav på lön efter kompetens för dess lärarkår framställdes och detta krav vann statsmakternas gillande i form av tillfällig löneförbättring av år 1920 resp. 1924 för den kommunala mellanskolans lärare, var den yrkesbestämda högre folkskolan ännu så outvecklad, att dess lärare helt naturligt icke då kunde komma i åtnjutande av samma förmån.

Sedan den tiden har dock den yrkesbestämda högre folkskolan gått stadigt framåt och erkännes numera allmänt som en förträfflig skolform. Vid utarbetandet av dess kursplaner ha praktiska synpunkter fått göra sig allsidigt gällande. Sålunda koncentrerar sig undervisningen i tekniska högre folkskolor kring ämnena matematik, fysik, kemi, ritning och verkstadsarbete, i skolor för handelsutbildning kring ämnena handelsräkning, handelsteknik och språk o. s. v. För att visa effektiviteten av undervisningen i den yrkesbestämda högre folkskolan tillåter jag mig att till vederbörande utskott under hand bifoga examensuppgifterna för 1928 från ett par dylika skolor. En jämförelse med examensuppgifterna i realskolexamen, som utgör den kommunala mellanskolans slutmål, utfaller otvivelaktigt till förmån för dessa högre folkskolor.

I samma mån som den yrkesbestämda högre folkskolan vunnit i stadga och

anseende, ha upprepade gånger framställningar om lön efter kompetens för dess lärarkår ingivits till Kungl. Maj:t (Bilaga A) och till kommunala förvaltningar, vilka jag tillåter mig bifoga för att ytterligare styrka befogenheten av min hemställan (Bilaga B).

Stockholms stadsfullmäktige ha också redan för flera år sedan beviljat befattningshavarna vid Stockholms yrkesbestämda högre folkskolor ett kommunalt lönetillägg av samma storlek, som riksdagen beviljat de kommunala mellanskolornas lärare.

Den i kungl. propositionen föreslagna tillfälliga löneförbättringen för högre folkskolornas lärare utgör däremot icke ens hälften av den tillfälliga löneförbättring, som kommit de kommunala mellanskolornas lärare till del.

Den anslagsökning, som skulle bli följden av ett fullständigt likställande i lönehänseende av den yrkesbestämda högre folkskolans lärare med den kommunala mellanskolans, utgör enligt tablan i bilaga C c: a 65,000 kronor (med reservation för smärre ändringar).

Bilaga D innehåller en översikt över kompetensen hos de yrkesbestämda högre folkskolornas nuvarande ordinarie lärarpersonal.

Med hänvisning till det i saken anförda hemställer jag,

att riksdagen måtte bevilja lärarna vid yrkesbestämda högre folkskolor samma tillfälliga löneförbättring, som f. n. åtnjutes av lärarna vid kommunala mellanskolor, nämligen

åt ordinarie manlig ämneslärare	kronor	600,
» » kvinnlig »	»	500,
» e. o. och vikarierande manlig ämneslärare »	»	450,
» » » » kvinnlig » »	»	420,

jämte dyrtidstillägg, beräknade enligt enahanda grunder, som gälla angående dylika tillägg för lärarlönerna vid kommunala mellanskolor, samt

att riksdagen för detta ändamål måtte besluta att höja det i Kungl. Maj:ts proposition nr 180 föreslagna extra förslagsanslaget å 100,000 kr. för tillfällig löneförbättring åt högre folkskolans lärare med 65,000 kr. till 165,000 kr.

Stockholm den 6 april 1929.

Per Pehrsson.

I motionen instämma:

Julius Hedvall.

Edvard Lithander.

C. W. O. Höglund,
Göteborg.

Albin Ström.

B. G. Prytz.

*Avskrift.**Bil. A.*

Till Konungen.

Hos Eders Kungl. Maj:t får styrelsen för Göteborgs högre folkskolor rörande tillfällig löneförbättring åt vid yrkesbestämda högre folkskolor anställda ämneslärare i underdånighet göra följande hemställan.

Genom 1918 års lönereglering upphävdes i stort sett den olikhet i lönehänseende, som tidigare varit rådande mellan lärare vid de kommunala mellanskolorna och lärare vid de yrkesbestämda högre folkskolorna. Visserligen tillförsäkrades lärare vid kommunala mellanskolor en något högre grundlön än lärare vid yrkesbestämda högre folkskolor, men denna olikhet betingades uteslutande av den årliga längre tjänstgöringstid, som åligger lärare vid kommunala mellanskolor, och vilken utgör 38 veckor mot 36 veckor vid högre folkskola. Till utjämnande av den olikhet, som sålunda uppstod, bestämdes, att lärare vid högre folkskola med längre årlig lästid än 36 veckor skall av skolområdet erhålla särskild ersättning för varje överskjutande läsvecka med $\frac{1}{36}$ av den fastställda avlöningen. För ämneslärare i yrkesbestämd högre folkskola med 38 veckors undervisningstid kom alltså undervisningen att praktiskt taget bli densamma som vid kommunala mellanskolor.

Även i övriga avseenden, såsom ifråga om ålderstilläggs storlek, bestämmelser och villkor för såväl avlöning som statsbidrag, blevo löneregleringarna för de båda skolornas lärare utformade efter enhetliga grunder.

Denna likställighet blev emellertid bruten genom den tillfälliga löneförbättring, som av 1920 års riksdag beviljades den kommunala mellanskolans men ej den yrkesbestämda högre folkskolans lärare. Anledningen till att lärare vid sistnämnda skola icke då fingo tillfällig löneförbättring var, enligt statsutskottets uttalande, att man hade svårt att överblicka de statsfinansiella följderna av ett sådant beslut, i synnerhet då dess konsekvenser kunde sträcka sig till andra, större lärarekårar.

Genom ifrågavarande beslut komma emellertid den yrkesbestämda högre folkskolans lärare i en ogynnsam ställning, vilken blev så mycket mer påtaglig, som de kommunala mellanskolornas lärare även äga åtnjuta dyrtidstillägg på det belopp, varmed den tillfälliga löneförbättringen utgår, och som enligt 1925 års riksdagsbeslut uppgår till 600 kronor för ordinarie manlig, 500 kronor för ordinarie kvinnlig och 450 kronor för extra ordinarie ämneslärare.

Högre folkskolor och kommunala mellanskolor hava i stort sett enahanda syftemål och samma verksamhetsområden, i det att de båda avse att bibringa fortsatt utbildning åt den ungdom, som avgått från folkskolan efter fullständigt genomgången kurs. Den ena skolorn är av mera teoretisk, den andra av mera praktisk läggning. Med allt erkännande åt den teoretiska undervisningens stora betydelse, får man dock se till, att den undervisning, som tager sikte på livets praktiska verksamhetsområden och inrättat sig med hänsyn härtill, icke missgynnas. Kompetensfordringarna för anställning som lärare vid yrkesbestämda högre folkskolor och kommunal mellanskola äro ungefär lika, dock med en skärpning för de yrkesbestämda högre folkskolorna, i det att kompetensen i varje särskilt fall där prövas av skolöverstyrelsen. I realiteten torde de praktiska högre folkskolorna ställa större krav på sina lärare därigenom att kurserna i denna skolform i motsats till en teoretisk skola, sådan som

den kommunala mellanskolan, ännu icke under den korta tid, dessa skolor varit i verksamhet, hunnit tillräckligt utformas. På grund av sin praktiska karaktär måste de därjämte stå i ständig kontakt med det praktiska livet och anpassa sig därefter. Det blir därvid i stor utsträckning den enskilde läraren, som har att på egen hand lägga undervisningen till rätta, så att denna blir på ett lämpligt sätt anpassad efter det praktiska livets behov.

De yrkesbestämda högre folkskolorna hava i Göteborg lyckats att mer och mer vinna allmänhetens förtroende, samtidigt som de tjänat det allmänt som eftersträfvansvärt erkända syftet att hämma en alltför stark tillströmning till de teoretiska studiebanorna. Förtjänsten av att de yrkesbestämda högre folkskolorna i Göteborg lyckats förvärva den ställning och det goda anseende som de nu åtnjuta tillkommer i första hand de lärarekårer, som arbeta vid dessa skolor. Dessa lärarekårer äro för de ifrågavarande skolorna en tillgång, som det gäller att bevara och, om det skulle behövas, komplettera med goda krafter.

Efter i vederbörlig ordning tillkommet beslut finnes från och med den 1 juli 1925 i Göteborg en kommunal mellanskola, vars lärare på grund av den tillfälliga löneförbättring, som staten lämnar, åtnjuta högre löner än lärarna vid stadens yrkesbestämda högre folkskolor. Detta, jämte den betydligt bekvämare tjänstgöringen vid kommunala mellanskolan än vid högre folkskolorna, har gjort, att ett avsevärt antal lärare från högre folkskolorna sökt och vunnit anställning vid kommunala mellanskolan. Vid nya tillfällen kommer detta säkerligen att upprepas, ett förhållande, som kan komma att bli ytterst menligt för de högre folkskolornas verksamhet.

Då några bärande skäl för att den löneskillnad, som nu finnes, mellan de yrkesbestämda högre folkskolornas och de kommunala mellanskolornas lärare icke förebragts, och

då den nuvarande löneskillnaden mellan nämnda skolors lärarekårer kommer att medföra ödesdigra följder för de yrkesbestämda högre folkskolorna,

får styrelsen för Göteborgs högre folkskolor med hänvisning till det anförda i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj: t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att lärare i yrkesbestämda högre folkskolor snarast möjligt måtte komma i åtnjutande av lika stor tillfällig löneförbättring som den, vilken utgår till lärare i kommunal mellanskola.

Göteborg den 6 mars 1926.

Å skolstyrelsens vägnar:

Underdånigst

Malte Jacobsson.

Ordförande.

Johan Nord.

Rätt avskrivet intyga:

A. Sjöberg.

I. Kihlgren.

*Avskrift.**Bil. B.*

Till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse.

När de olika högre folkskolorna i Göteborg började sin verksamhet, var målet för desamma tämligen oklart, och det gällde att arbeta efter till stor del nya linjer. Skolformen kan emellertid nu anses hava slagit igenom, och det har visat sig, att den har en betydelsefull uppgift att fylla vid sidan om andra ungdomsskolor.

Att den yrkesbestämda högre folkskolan inom en nära framtid kommer att givas en viktig plats bland de skolformer, som bygga på folkskolan, framgår av ett beslut vid innevarande års riksdag, vilken i skrivelse hos Kungl. Maj: t anhallit om utredning och förslag angående den treåriga yrkesbestämda högre folkskolans likställighet i vissa avseenden med realskola och kommunal mellanskola.

Vad Göteborgs högre folkskolor angår existerar i ett fall redan en dylik likställighet, i det att Kungl. skolöverstyrelsen genom beslut den 28 april 1926 medgivit, »att tills vidare under en tid av tre år, räknat från och med läsåret 1925—1926, utfärdat godkänt avgångsbetyg från tredje klassen av Göteborgs högre folkskola med teknisk undervisning skall medföra samma rättigheter och förmåner, som enligt § 17—18 av Kungl. Maj: ts nådiga stadga för tekniska fackskolor och tekniska gymnasier den 6 juni 1919 (nr 365) medfölja betyg över avlagd realskoleexamen».

Men om de högre folkskolorna skola kunna stå sig i konkurrensen om lärarkrafterna med andra skolformer, t. ex. kommunala mellanskolan och de allmänna läroverken, få lärarna icke vara sämre avlönade i de högre folkskolorna än i mellanskolan och i realskolorna.

Såsom av närslutna tabell över årslöner och dyrtidstillägg för lärarepersonalen vid Göteborgs kommunala mellanskola och Göteborgs högre folkskolor framgår, åtnjuta lärare och rektor vid mellanskolan i Göteborg betydligt högre löneförmåner än motsvarande befattningshavare vid högre folkskolorna. Denna omständighet medverkar till att lärarna vid Göteborgs högre folkskolor dragas över till kommunala mellanskolan, ett förhållande, som för den förre skolformen medför avsevärda olägenheter.

Behörighetsvillkoren (stadga för högre folkskolor § 42 och stadga för kommunala mellanskolor § 55) för lärare i *allmän* högre folkskola och kommunal mellanskola äro precis lika. Men behörighetsvillkoren för anställning som lärare vid *yrkesbestämda* högre folkskolor äro strängare än för kommunala mellanskolan (stadga för högre folkskolor § 44 mom. 3), i det att kompetensen bland dem, som enligt § 42 vunnit behörighet, i varje särskilt fall skall prövas av skolöverstyrelsen.

Tjänstgöringstiden per vecka är lika för lärare i högre folkskola och kommunal mellanskola, men den årliga lästiden är för Göteborgs yrkesbestämda högre folkskolor 39 veckor, medan den vid Göteborgs kommunala mellanskola kan stanna vid 38 veckor.

Därtill kommer, att det torde vara betydligt lättare att arbeta i en skolform som mellanskolan med en för långa tider fixerad undervisningsplan och ett fixerat mål, realskoleexamen, än i en skola med en läroplan, som tid efter annan

måste anpassas efter det praktiska livets utveckling, såsom fallet är med den yrkesbestämda högre folkskolan.

Vad här anförts angående lärarna i yrkesbestämda högre folkskolor och kommunal mellanskola gäller i icke mindre grad om det arbete, rektor vid Göteborgs fyra yrkesbestämda högre folkskolor har att utföra i jämförelse med rektor vid Göteborgs kommunala mellanskola. Styrelsen har i skrivelse till folkskolestyrelsen tidigare uttalat den meningen, att rektor vid högre folkskolorna borde i lönehänsende jämföras med rektor vid Göteborgs kommunala mellanskola och anser fortfarande denna sin uppfattning väl grundad.

Av det anförda torde framgå, att en utjämning av utgående löneförmåner mellan lärare och rektor vid Göteborgs yrkesbestämda högre folkskolor och Göteborgs kommunala mellanskola är starkt motiverad och av behovet påkallad.

Att skillnaden mellan lönerna för lärare vid högre folkskolorna och den kommunala mellanskolan i Göteborg blivit så stor, som av bifogade tabell framgår, beror på flera omständigheter. Dels hava lönerna blivit fastställda på olika tider (för högre folkskolorna den 22/12 1919 och för kommunala mellanskolan den 11/12 1924), dels har man vid bestämmandet av lönerna utgått från olika grunder, i det att man jämfört lönerna för högre folkskolornas lärare med folkskollärelöner, medan kommunala mellanskolans lärare fått sina löner fastställda efter jämförelse med adjunkternas vid de allmänna läroverken.

Därtill kommer, att lärarna vid de kommunala mellanskolorna erhållit en tillfällig löneförbättring från staten, medan högre folkskolornas lärare ännu icke erhållit någon sådan löneförbättring.

Den olikhet i lönehänsende, som genom nämnda förhållanden mellan angivna läraregrupper uppkommit, kommer enligt styrelsens mening att röna en skadlig inverkan på de högre folkskolorna och måste snarast möjligt avlägsnas. På en del orter, där de båda skolformerna förekomma bredvid varandra har detta redan skett. Så är exempelvis förhållandet i Stockholm.

På grund av vad ovan blivit anført och under hänvisning till närslutna lönetabell får styrelsen för Göteborgs högre folkskolor hemställa,

att folkskolestyrelsen måtte hos stadsfullmäktige göra framställning om att löneförmåner för rektor och lärare vid Göteborgs högre folkskolor måtte från och med den 1 januari 1928 regleras så, att de bliva lika med dem, vilka skola utgå till rektor och lärare vid Göteborgs kommunala mellanskola.

Göteborg den 12 augusti 1927.

Malte Jacobsson.

Johan Nord.

Rätt avskrivet intyga:

Asta Thersthöl.

Gurli Fredén.

Bil. C.

Tablå över ungefärliga kostnader.

	Ordinarie manliga ämneslärare ¹	Ordinarie kvinnliga ämneslärare ²	Extra ordin. manliga ämneslärare ²	Extra ordin. kvinnliga ämneslärare	S u m m a
Antal ca ¹	71	52	24	20	—
I motionen föreslagen tillfäll. löneförbättring (inkl. dyrtidstillägg, beräknat efter 35 %) . .	810 kr.	675 kr.	607: 50 kr.	567 kr.	—
Tillsammans kr.	57,510: —	35,100: —	14,580: —	11,340: —	118,530: —
I Kungl. Maj:ts proposition föreslagen tillfäll. löneförbättring	360 kr.	300 kr.	300 kr.	275 kr.	—
Tillsammans kr.	25,560: —	15,600: —	7,200: —	5,500: —	53,860: —
Ökad kostnad genom bifall till motionen kr. .	31,950: —	19,500: —	7,380: —	5,840: —	64,670: —

¹ Sifferuppgifterna äro hämtade ur resp. skolors årsredogörelser. Då några skolor hava såväl allmänna som yrkesbestämda linjer och en del lärare undervisa å båda linjerna, kan antalet lärare av resp. kategorier tänkas vara något större eller något mindre än här angivits. Variationen kan dock ej vara nämnvärd.

² Begreppet ämneslärare vid en yrkesbestämd högre folkskola är ej adekvat med motsvarande benämning vid andra, rent teoretiska skolor. Till ämneslärare måste under vissa betingelser också räknas lärare i teckning, ritning, hushållsgöromål, vävning, sömnad, barnavård, verkstadsarbete o. dyl., vilka ämnen vid andra former av skolor betraktas som »övningsämnen».

Bil D.

Tabellarisk översikt av de ordinarie lärares kompetens och utbildning, vilka läsåret 1927—1928 voro anställda vid yrkesbestämda högre folkskolor.¹

	Manl.	Kvinnl.
Med full kompetens för lektorat eller adjunktur vid statens allm. läroverk	19	9
Med annan kompetens (högre lärarinneseminarium m. m. för ord. anställning vid statens allm. läroverk)	—	16
Med kompetens för lektorat i handelsämnen vid handelsgymnasier	4	—
Fil. lic.-ex. + folkskollärarex.	1	—
Teol. lic.-ex. + »	1	—
Teol. kand.-ex. + fil. kand.-ex. + folkskoll.-ex.	3	2
Fil. mag.-ex. + folkskollärarex.	—	1
Fil. kand.-ex. + »	7	3
Fil. mag.-ex.	2	2
Fil. kand.-ex.	1	—
Övriga	33	19

Anm.: Bland dem, som upptagits under rubriken »övriga», ingå lärare i sådana ämnen som slöjd, verkstadsarbete, hushållsgöromål, maskinlära, lantbruksämnen o. dyl., där utbildning och kompetens svårigen kunna klassificeras, jämte lärare, som utöver folkskollärarexamen skaffat sig väl vitsordad utbildning vid tekn. elementarskola, handelsgymnasium m. fl. sådana fackbildande skolor. Dessutom bör anmärkas, att redan innan 1918 års kompetensbestämmelser trädde i kraft flere högre folkskolor funnos, vilka sedermera till följd av 1918 års ungdomsskolebeslut kunnat omäändras till *yrkesbestämda*, varvid de gamla lärarne helt naturligt genomgående bereddes möjlighet att kvarstå i den nya skolformen. Då det gäller ämnen, där universitets- eller högskolekompetens kan vinnas, visa de nytillsättningar, som ägt rum efter år 1923, att lärartjänsterna vid de 3—4-åriga yrkesbestämda högre folkskolorna så gott som uteslutande besättas med personer, som hava skaffat sig dylik kompetens.

¹ Uppgifterna hämtade ur årsredogörelserna för läsåret 1927—28.